UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

20 päivänä toukokuuta 2010 *

Asiassa C-111/09,

jossa on kyse EY 68 ja EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Okresní soud v Chebu (Tšekki) on esittänyt 3.2.2009 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 23.3.2009, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Česká podnikatelská pojišťovna as, Vienna Insurance Group

vastaan

Michal Bilas,

* Oikeudenkäyntikieli: tšekki.

UNIONIN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J.-C. Bonichot sekä tuomarit C. Toader (esittelevä tuomari), K. Schiemann, P. Kūris ja L. Bay Larsen,

julkisasiamies: J. Mazák,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Tšekin hallitus, asiamiehenään M. Smolek,

– Saksan hallitus, asiamiehenään M. Lumma,

– Slovakian hallitus, asiamiehenään B. Ricziová,

– Euroopan komissio, asiamiehinään A.-M. Rouchaud-Joët ja M. Šimerdová,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 (EYVL 2001, L 12, s. 1) 24 ja 26 artiklan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Tšekin tasavaltaan sijoittautunut vakuutusyhtiö Česká podnikatelská pojišťovna as, Vienna Insurance Group (jäljempänä ČPP) ja vakuutuksenottaja Michal Bilas, jonka kotipaikka on Slovakiassa, ja jossa on kyse vakuutusmaksun maksamisesta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

3 Vakuutusta koskevissa asioissa sovellettavista toimivaltasäännöistä säädetään asetuksen N:o 44/2001 II luvun 3 jaksossa, joka sisältää asetuksen 8–14 artiklan.

4 Tämän asetuksen 8 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tuomioistuimen toimivalta vakuutusta koskevissa asioissa määräytyy tämän jakson säännösten mukaan, jollei 4 artiklan ja 5 artiklan 5 kohdan säännöksistä muuta johdu.”

5 Asetuksen 12 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jollei 11 artiklan 3 kohdan säännöksistä muuta johdu, vakuutuksenantaja saa nostaa kanteen vain sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, jonka alueella vastaajan kotipaikka on, riippumatta siitä, onko vastaaja vakuutuksenottaja, vakuutettu vai edunsaaja.”

6 Saman asetuksen 13 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tämän jakson säännöksistä voidaan poiketa sopimuksin ainoastaan, jos

1) sopimus on tehty riidan syntymisen jälkeen, tai

_ _”

7 Asetuksen N:o 44/2001 II luvun 6 jaksossa vahvistetaan ”Yksinomaista toimivaltaa” koskevat säännöt.

8 Tämän asetuksen II luvun 7 jaksoon, jonka otsikkona on ”Tuomioistuimen toimivaltaa koskeva sopimus”, sisältyvässä 24 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Sen toimivallan lisäksi, joka jäsenvaltion tuomioistuimella on tämän asetuksen muiden säännösten nojalla, tuomioistuin on toimivaltainen, jos vastaaja vastaa kyseisessä tuomioistuimessa. Tätä säännöstä ei kuitenkaan sovelleta, jos vastaaja on vastannut kiistääkseen toimivallan tai jos toinen tuomioistuin 22 artiklan mukaan on yksinomaisesti toimivaltainen.”

9 Asetuksen N:o 44/2001 II luvun 8 jakso, jonka otsikkona on ”Tuomioistuimen toimivallan ja menettelyn edellytysten tutkiminen”, sisältää 25 ja 26 artiklan.

10 Asetuksen 25 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Jos jäsenvaltion tuomioistuimessa nostettu kanne koskee pääasiallisesti asiaa, jonka toisen jäsenvaltion tuomioistuin on 22 artiklan mukaan yksinomaisesti toimivaltainen tutkimaan, tuomioistuimen on omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta.”

11 Saman asetuksen 26 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos jäsenvaltiossa nostetaan kanne sellaista vastaajaa vastaan, jonka kotipaikka on toisessa jäsenvaltiossa, ja jos vastaaja ei vastaa, tuomioistuimen on omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta, jollei se ole toimivaltainen tämän asetuksen säännösten mukaan.”

12 Asetuksen N:o 44/2001 III luvun, jonka otsikkona on ”Tunnustaminen ja täytäntöönpano”, 1 jaksoon, jonka otsikkona on ”Tunnustaminen”, sisältyvässä 35 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Tuomiota ei tunnusteta myöskään silloin, kun II luvun 3, 4 ja 6 jakson säännöksiä ei ole noudatettu, eikä 72 artiklassa tarkoitetuissa tapauksissa.

– –

3. Jollei 1 kohdan säännöksistä muuta johdu, tuomiojäsenvaltion tuomioistuinten toimivaltaa ei saa tutkia; tuomioistuimen toimivaltaa koskevat säännökset eivät kuulu 34 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin oikeusjärjestyksen perusteisiin."

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

13 ČPP nosti 14.4.2008 ennakkoratkaisupyynnön esittäneessä tuomioistuimessa Bilasta vastaan kanteen, jossa vaaditaan tämän velvoittamista maksamaan 1 755 Tšekin korunaa viivästyskorkoineen vakuutusmaksuna, joka perustuu osapuolten 30.5.2002 tekemään vakuutussopimukseen.

14 Okresní soud v Chebun kehotettua Bilasta esittämään kannanottonsa tämä kiisti ČPP:n vaatimuksen aineellisesti muttei esittänyt väitettä tuomioistuimen toimivallan puuttumisesta.

15 Okresní soud v Chebu katsoo ennakkoratkaisupyynnössään, että asetuksesta N:o 44/2001 ilmenee, että koska tällaista väitettä toimivallan puuttumisesta ei ole esitetty, se ei voi tutkia toimivaltaansa, sillä asiassa ei ole kyse tämän asetuksen 25 ja 26 artiklassa tarkoitetuista tilanteista.

16 Se toteaa lisäksi, että jos se ratkaisee pääasian tutkimatta toimivaltaansa, sen tuomiota ei voida tunnustaa asetuksen N:o 44/2001 35 artiklassa tarkoitetulla tavalla. Tässä säännöksessä ei nimittäin sallita sitä, että jäsenvaltiossa voitaisiin tunnustaa tuomio, jota ei ole antanut tämän asetuksen II luvun 3, 4 ja 6 jakson säännöksissä tarkoitettu toimivaltainen tuomioistuin. Okresní soud v Chebun mukaan sen anta-

maa tuomiota ei voida tunnustaa toisessa jäsenvaltiossa, koska asia on saatettu sen käsiteltäväksi noudattamatta asetuksen 12 artiklan 1 kohtaa.

17 Kansalliselle tuomioistuimelle on epäselvää, pitääkö tällainen päätelmä paikkansa. Se katsoo, että sillä pitäisi olla mahdollisuus tutkia toimivaltansa asetuksen N:o 44/2001 26 artiklasta riippumatta tai sen pitäisi voida toimivaltansa osalta soveltaa kyseisen asetuksen 24 artiklaa, vaikka saman asetuksen 8 artiklan sanamuoto ei nimenomaisesti mahdollistakaan tämän säännöksen soveltamista.

18 Nämä seikat huomioon ottaen Okresní soud v Chebu on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko – – asetuksen – – N:o 44/2001 26 artiklaa tulkittava siten, ettei siinä sallita sitä, että tuomioistuin tutkii oman kansainvälisen toimivaltansa tilanteessa, jossa vastaaja osallistuu oikeudenkäyntiin, vaikka käsiteltävänä olevaan asiaan sovelletaan [tämän] asetuksen [II luvun] 3 jakson nojalla pakottavaa toimivaltaa koskevia sääntöjä ja vaikka kanne on nostettu kyseisten sääntöjen vastaisesti?

2) Voiko vastaaja osallistumalla oikeudenkäyntiin saada aikaan sen, että tuomioistuimella on asetuksen [N:o 44/2001] 24 artiklassa tarkoitettu kansainvälinen toimivalta, vaikka oikeudenkäyntiin muuten sovelletaan [tämän] asetuksen [II luvun] 3 jakson nojalla pakottavaa toimivaltaa koskevia sääntöjä ja vaikka kanne on nostettu kyseisten sääntöjen vastaisesti?

3) Jos toiseen kysymykseen vastataan kieltävästi, voidaanko sen seikan, että vastaaja osallistuu oikeudenkäyntiin tuomioistuimessa, joka asetuksen [N:o 44/2001]

mukaan ei ole toimivaltainen vakuutusta koskevassa asiassa, katsoa merkitsevän, että kyseessä on [tämän] asetuksen 13 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu toimivaltaista tuomioistuinta koskeva sopimus?”

Ennakkoratkaisukysymykset

Toinen kysymys

19 Kansallinen tuomioistuin haluaa toisella kysymyksellään ennen kaikkea selvittää, onko asetuksen N:o 44/2001 24 artiklaa tulkittava siten, että tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi on saatettu asia noudattamatta tämän asetuksen II luvun 3 jakson sääntöjä, on toimivaltainen, kun vastaaja vastaa asiassa eikä esitä väitettä tuomioistuimen toimivallan puuttumisesta.

20 Tämä kysymys koskee sitä, tarkoittaako myös asioissa, joihin sovelletaan asetuksessa N:o 44/2001 säädettyjä erityisiä toimivaltasääntöjä, kuten niitä, jotka sisältyvät asetuksen II luvun 3 jaksoon ja koskevat vakuutusta koskevia asioita, vastaajan, joka ei kiistä asiaa käsittelevän tuomioistuimen toimivaltaa, vastaaminen asiassa hiljaista sopimusta toimivaltaisesta tuomioistuimesta.

21 Tältä osin on todettava, että asetuksen N:o 44/2001 24 artiklan ensimmäisessä virkkeessä säädetään toimivaltasäännöstä, joka perustuu siihen, että vastaaja vastaa asiassa, ja joka koskee kaikkia asioita, joissa asiaa käsittelevän tuomioistuimen toimivalta ei perustu tämän asetuksen muihin säännöksiin. Tätä säännöstä sovelletaan myös tapauksiin, joissa tuomioistuimen käsiteltäväksi on saatettu asia noudattamatta

kyseisen asetuksen säännöksiä, ja tästä säännöksestä ilmenee, että vastaajan vastaamista asiassa voidaan pitää tuomioistuimen toimivallan hiljaisena hyväksymisenä eli sopimuksena toimivaltaisesta tuomioistuimesta.

22 Asetuksen N:o 44/2001 24 artiklan toisessa virkkeessä säädetään poikkeuksista tähän pääsääntöön. Siinä säädetään, että kyseessä ei ole hiljainen sopimus toimivaltaisesta tuomioistuimesta, jos vastaaja esittää väitteen tuomioistuimen toimivallan puuttumisesta ilmaisemalla näin tahtonsa siitä, ettei hän hyväksy tämän tuomioistuimen toimivaltaa, tai jos kyseessä on asia, jonka osalta kyseisen asetuksen 22 artiklassa säädetään yksinomaisesta toimivallasta.

23 Tämä toinen virke sisältää säännön, joka rajoittaa pääsäännön soveltamisalaa. Siten sitä on pidettävä Tšekin, Saksan ja Slovakian hallitusten ja Euroopan komission esittämällä tavalla poikkeuksena ja sitä on tulkittava suppeasti.

24 Tästä seuraa, että asetuksen N:o 44/2001 24 artiklan toista virkettä ei tule ymmärtää niin, että siinä sallittaisiin poikkeaminen saman artiklan ensimmäisessä virkkeessä mainitun pääsäännön soveltamisesta muissa asioissa kuin niissä, joihin siinä nimenomaisesti viitataan.

25 Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehdyn yleissopimuksen (EYVL L 299, s. 32) 18 artiklaa, joka vastaa sisällöltään asetuksen N:o 44/2001 24 artiklaa, koskevan oikeuskäytännön mukaan tilanteisiin, joita ei ole nimenomaisesti mainittu kyseisen 18 artiklan toisessa virkkeessä säädetyissä poikkeuksissa, sovelletaan pääsääntöä tuomioistuinta koskevasta hiljaisesta sopimuksesta. Lausuessaan asiasta, jossa asianosaiset olivat tehneet toimivaltaista tuomioistuinta koskevan sopimuksen, yhteisöjen tuomioistuin on todennut, ettei ole kyseisen yleissopimuksen yleiseen rakenteeseen tai tavoitteisiin liittyviä syitä katsoa, etteivät asianosaiset voisi saattaa asiaa muun tuomioistuimen kuin sen, josta on sovittu, käsiteltäväksi (ks. asia 150/80, Elefanten Schuh, tuomio 24.6.1981, Kok., s. 1671, 10 kohta ja asia 48/84, Spitzley, tuomio 7.3.1985, Kok., s. 787, 24 ja 25 kohta).

26 Näin ollen silloin, kun asetuksen N:o 44/2001 II luvun 3 jaksossa tarkoitetut toimivaltasäännöt eivät ole yksinomaista toimivaltaa koskevia sääntöjä, asiaa käsittelevän tuomioistuimen on, vaikka kyseisiä sääntöjä ei ole noudatettu, katsottava olevansa toimivaltainen, kun vastaaja vastaa asiassa eikä esitä väitettä tuomioistuimen toimivallan puuttumisesta.

27 Okresní soud v Chebu kysyy ennakkoratkaisupyynnössään, että jos se katsoo olevansa asetuksen N:o 44/2001 24 artiklan nojalla toimivaltainen, mutta tämän asetuksen II luvun 3 jakson sääntöjä ei ole noudatettu, voidaanko sen tuomio olla tunnustamatta kyseisen asetuksen 35 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

28 Tältä osin on todettava, että kyseisen 35 artiklan mukaan tunnustamatta jättäminen perustuu erityisten toimivaltasääntöjen noudattamatta jättämiseen, esimerkiksi toimivaltasääntöjen, jotka koskevat vakuutusta koskevia asioita ja joiden tarkoituksena on heikomman osapuolen vahvempi suojelu.

29 Tämä säännös koskee sellaisen tuomioistuimen antamien tuomioiden tunnustamatta jättämistä, joka ei ole toimivaltainen ja jossa asiaa ei ole pantu vireille näitä sääntöjä noudattaen. Tätä säännöstä ei siten voida soveltaa silloin, kun toimivaltainen tuomioistuin antaa tuomion. Tämä koskee muun muassa asiaa käsittelevää tuomioistuinta, jossa vastaaja vastaa eikä esitä väitettä tuomioistuimen toimivallan puuttumisesta, siitä huolimatta, että kyseisiä erityistä toimivaltaa koskevia sääntöjä ei ole noudatettu. Tällainen tuomioistuin on nimittäin toimivaltainen asetuksen N:o 44/2001 24 artiklan nojalla. Näin ollen tämän asetuksen 35 artikla ei estä tällaisen tuomioistuimen antaman tuomion tunnustamista.

30 Vaikka toimivaltasääntöjen tarkoituksena on näin ollen antaa heikommalle osapuolelle vahvempaa suojaa saman asetuksen II luvun 3–5 jaksossa tarkoitetuilla aloilla (ks. tältä osin asia C-463/06, FBTO Schadeverzekeringen, tuomio 13.12.2007, Kok., s. I-11321, 28 kohta), tätä osapuolta ei voida velvoittaa noudattamaan näissä jaksoissa määriteltyjä toimivaltaista tuomioistuinta koskevia sääntöjä. Jos osapuoli päättää tie-

toisesti vastata asiassa, asetuksessa N:o 44/2001 annetaan osapuolelle mahdollisuus puolustautua aineellisesti muussa kuin edellä mainittujen jaksojen nojalla määritetyssä tuomioistuimessa.

31 Tšekin ja Slovakian hallitukset ovat korostaneet huomautuksissaan sitä, että vastaajan, joka on heikompi osapuoli, pitäisi kyetä täysin ymmärtämään aineellisen puolustautumisensa seuraukset, jotta vastaajan vastaamista asiassa voitaisiin pitää pääasian kaltaisessa asiassa toimivaltaista tuomioistuinta koskevana sopimuksena. Asiaa käsittelevän tuomioistuimen pitäisi siten tarkistaa heikomman osapuolen suojaamisen nimissä viran puolesta, että tämä tahdonilmaisu on todellakin tietoinen ja että sen tarkoituksena on olla tämän tuomioistuimen toimivallan perusta.

32 On todettava, että tällainen velvollisuus voitaisiin asettaa ainoastaan lisäämällä asetukseen N:o 44/2001 tätä koskeva nimenomainen säännös. Asiaa käsittelevällä tuomioistuimella on kuitenkin aina oikeus varmistaa, kun otetaan huomioon tämän asetuksen II luvun 3–5 jakson toimivaltasääntöjen tavoite, joka on heikompana pidettävän osapuolen vahvempi suojelu, että oikeuteen haastettu vastaaja on näissä olosuhteissa täysin tietoinen asiassa vastaamisen seurauksista.

33 Edellä esitetystä seuraa, että toiseen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 44/2001 24 artiklaa on tulkittava siten, että tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi on saatettu asia noudattamatta tämän asetuksen II luvun 3 jakson sääntöjä, on katsottava olevan toimivaltainen, kun vastaaja vastaa asiassa eikä esitä väitettä tuomioistuimen toimivallan puuttumisesta, sillä tällaista vastaamista asiassa on pidettävä hiljaisena sopimuksena toimivaltaisesta tuomioistuimesta.

Ensimmäinen ja kolmas kysymys

34 Koska toiseen kysymykseen vastattiin myöntävästi, unionin tuomioistuimen ei tarvitse tutkia kolmatta kysymystä, jonka kansallinen tuomioistuin on esittänyt ainoastaan siltä varalta, että toiseen kysymykseen annetaan kieltävä vastaus.

35 Asetuksen N:o 44/2001 26 artiklan 1 kohdan tulkintaa koskevan ensimmäisen kysymyksen osalta on riittävää todeta, että koska unionin tuomioistuimen toiseen kysymykseen antamasta vastauksesta seuraa, että kansallisen tuomioistuimen on katsottava olevan käsiteltävässä asiassa tämän asetuksen nojalla toimivaltainen, kyseisen säännöksen, jota voidaan sen sanamuodonkin perusteella soveltaa ainoastaan tuomioistuimeen, joka ei ole tämän asetuksen nojalla toimivaltainen, tarkastelulla ei olisi mitään merkitystä.

Oikeudenkäyntikulut

36 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (neljäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 24 artiklaa on tulkittava siten, että tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi on saatettu asia noudattamatta tämän asetuksen II luvun 3 jakson sääntöjä, on katsottava olevan toimivaltainen, kun vastaaja vastaa asiassa eikä esitä väitettä tuomioistuimen toimivallan puuttumisesta, sillä tällaista vastaamista asiassa on pidettävä hiljaisena sopimuksena toimivaltaisesta tuomioistuimesta.

Allekirjoitukset